

Fragment uit Caja Cazemier & Martine Letterie, *Hoor je mij? Als je moet leven in twee werelden...* Ploegsma, 2022. Dit fragment mag uitsluitend gebruikt worden voor educatieve doeleinden en mag niet verder worden verspreid.

STERRE

3 Gebarentaal

‘Wat is dat op je hoofd?’

Sterre voelt aan het ronde apparaatje op haar achterhoofd, vlak boven haar oor. Voor de gein zegt ze: ‘Mijn oor!’ Het standaardantwoord als iemand haar die vraag stelt. En het is niet eens gelogen.

Het meisje voor haar trekt een niet-begrijpend gezicht. Hoe heette ze ook alweer? Namen verstaan is zo lastig, vooral als er geroezemoes om je heen is, zoals nu.

Dan zegt Sterre: ‘Nee, grapje. Ik ben doof, met dit apparaatje kan ik horen.’

Ze schudt met haar hoofd zodat haar lange haar de CI weer onzichtbaar maakt. De CI, het cochleair implantaat, is met een magneet tegen haar hoofd geplakt. Ze zit naast een van haar klasgenoten, maar het is tijd om een plek door te schuiven. Elke keer hebben ze een paar minuten om elkaar te vertellen hoe ze heten, waar ze wonen, op welke basisschool ze hebben gezeten en over hun hobby’s. Dit is wel een aardig meisje met wie ze nu praat, maar al gauw is het weer tijd voor de volgende. Sterre focust ingespannen op wat ze hoort en ziet, maar ze verstaat de helft niet van wat haar verteld wordt. Ze knikt op goed geluk maar wat. Nog beter is: zelf vertellen. Ze let onder-

tussen goed op wie haar nog meer aardig lijken. Straks in de pauze wil ze proberen bij die mensen te gaan staan. Vrienden maken begint al op de eerste dag, heeft ze van Stijn begrepen, die al drie jaar op deze school zit.

De allereerste dag op de middelbare! Ze werden verwelkomd door mevrouw Hassani, hun mentor, die eerst van alles heeft verteld over de gang van zaken hier op school. Daarna kwam dit kennismakingsspel.

Zodra dat afgelopen is, vraagt mevrouw Hassani of Sterre voor de klas wil komen staan.

‘Wij willen iedereen op een goeie manier lesgeven, dus jij moet aangeven hoe we rekening met jou kunnen houden,’ had ze voor de zomervakantie tijdens het voorbereidende gesprek gezegd. Toen kwam Sterre praten over extra begeleiding, samen met haar ouders en iemand van Kentalis. Dat is de organisatie die slechthorende en dove jongeren in het onderwijs coacht. Jeroen wordt haar begeleider, die af en toe komt praten op school hoe het gaat.

Ze hadden afgesproken dat Sterre iets zou vertellen over haar doof zijn. Dat is nu dus. Een beetje zenuwachtig staat ze voor haar nieuwe klas. Drie gezichten kent ze nog van de basisschool, waaronder natuurlijk dat van Emmelie. Samen zitten ze vooraan in de rij bij het raam.

Dan begint ze te vertellen. ‘Ik ben doof. Dat komt doordat ik zuurstoftekort had bij mijn geboorte. Mijn ouders ontdekten al snel dat ik niets hoorde, want ik reageerde niet op geluid. Toen ik één was, heb ik een CI gekregen.’ Sterre draait haar hoofd, terwijl ze haar haar opzij trekt en naar het ronde geval wijst dat tegen haar schedel geplakt

lijkt. Het is verbonden met een langwerpig deel achter haar oorschelp. Ze laat haar haar los. Eén keer kijken moet genoeg zijn.

‘Dat is een cochleair implantaat, oftewel een apparaat waarmee ik geluiden kan opvangen. Het heeft twee delen: een deel aan de buitenkant van mijn hoofd en een inwendig deel. Ik zal jullie besparen hoe het precies werkt, maar ik kan ermee horen. Ik moest dus geopereerd worden om het apparaat te kunnen plaatsen. Die hersenoperatie was best heftig voor mijn ouders, zelf kan ik me er niets van herinneren. Ik weet niet beter dan dat het ding er altijd heeft gezeten. Met zo’n apparaatje kan ik dus wel horen, maar niet zo goed als jullie.’

Sterre kijkt de klas rond. ‘Eén op één praten gaat prima, als het tenminste stil is,’ gaat ze verder. ‘Maar in een groep of in de klas is het lastig. Met de CI hoor ik namelijk álle geluiden. Ik moet me dus enorm concentreren op het gesprek dat ik wil horen. Jullie kunnen veel makkelijker achtergrondgeluiden negeren, ik heb daar...’

Verward stopt Sterre met praten. Een paar leerlingen zijn in lachen uitgebarsten. Waarom?

Automatisch kijkt ze Emmelie aan, maar de mentor, die ondertussen met een handgebaar de klas tot stilte maant, geeft al uitleg: ‘Je zegt négeren, en het is negéren. Je kunt moeilijk de achtergrondgeluiden negéren. Wel goed trouwens dat je dat woord kent. Maar ga door.’

Sterre slikt. Dit gebeurt wel vaker, dan gebruikt ze precies de verkeerde klemtoon. Stom! Gauw gaat ze verder. ‘Nu ik met jullie praat, hoor ik nog alles om me heen: dat iemand in zijn tas rommelt, als iemand kucht of praat en ik

hoor ook geluiden op de gang. Alles komt even hard binnen.’

Sterre kijkt naar twee meisjes achter in de klas die met elkaar zitten te praten. Ze probeert zich ervoor af te sluiten en gaat verder: ‘En ik wil graag kunnen spraakafzien. Vroeger noemden de mensen dat liplezen, maar ik wil ook zien hoe iemand kijkt en doet om te snappen wat gezegd wordt.’

Er schiet een vinger de lucht in. ‘Hoe kun je dat?’ vraagt een jongen. ‘We doen soms een raadspelletje waarbij je niet hardop mag praten. De ander moet dan raden wat je zegt. Ik kan dat nooit.’

Sterre glimlacht. ‘Dat kon ik ook pas na jaren trainen. Het is moeilijk, klanken zien er zo vaak hetzelfde uit. Bijvoorbeeld het verschil tussen drie uur en tien uur zie ik niet.’

Achterin wordt iets gezegd, waarop de klas in lachen uitbarst. Sterre kijkt naar Emmelie, maar die wuift met haar hand: niet interessant, niet op reageren.

Daarop vraagt mevrouw Hassani: ‘En hoe kunnen wij jou helpen?’

‘Alsjeblieft niet door elkaar praten. En als je iets tegen mij zegt, moet je mij aankijken en duidelijk praten. Ook zal ik jullie best eens vragen om iets te herhalen, ik hoop dat jullie dat dan niet erg vinden.’

Een van de meisjes achterin steekt haar vinger op. ‘Je zei dat je doof bent, maar als je mij kan horen, ben je dat dus eigenlijk niet.’

Heeft ze het goed verstaan? En ziet ze het goed? Glijdt er een lach over het gezicht van het meisje naast haar?

Sterre kijkt mevrouw Hassani aan.

‘Ze vraagt of je doof of horend bent,’ herhaalt mevrouw Hassani.

‘Ik ben doof.’

‘.....’

Sterre blikt opnieuw vragend naar de mentor. ‘Ik heb het niet verstaan,’ zegt ze. ‘Ze had haar hand voor haar mond.’

Mevrouw Hassani kijkt naar de meisjes op de achterste rij bij de muur. ‘Dat zijn nu van die dingen waarmee we Sterre kunnen helpen. Duidelijk praten en geen hand voor de mond.’

Het meisje achterin haalt haar hand weg en herhaalt haar vraag. ‘Maar ik praat met jou, je verstaat mij. Dus ben je niet doof.’

Sterre antwoordt: ‘Zonder CI ben ik doof. Dan hoor ik helemaal niks. Je mag mij ook slechthorend noemen, als jou dat helpt.’

Moet ik per se in een hokje? flitst door Sterre heen. Maar vroeg ze het zichzelf niet ook af na het theaterkamp: waar hoor ik bij?

De meisjes achterin kijken elkaar aan. En weer komen ze met een vraag: ‘Maar jouw stem is anders dan die van ons.’ Daarbij wijst zij naar de klas.

Sterre slikt, en zegt: ‘En jullie stemmen klinken in mijn oren een beetje als een computergeluid.’ Ze hoopt dat het zelfverzekerd genoeg overkomt.

De bel gaat. Nu al pauze? Sterre gaat naar haar plaats naast Emmelie. Ze kijken elkaar aan. Goed hoor, ziet ze in Emmelies blik.

‘Jullie mogen naar buiten of naar de kantine,’ zegt mevrouw Hassani. ‘Ik zie jullie straks terug.’

Verschillende meiden komen bij Sterre staan: ‘Zal ik met je mee, Sterre?’

Ze werpen nieuwsgierige blikken op haar achterhoofd en kakelen allemaal door elkaar. Sterre verstaat er niets van.

‘Binnen of buiten?’ gebaart Emmelie.

Sterre kijkt om zich heen of ze dat ene aardige meisje ziet. Waar is die gebleven? Ze ziet haar niet. ‘Buiten,’ zegt ze tegen Emmelie.

Een deel van de klas gaat naar het plein en ze komen bijna allemaal om haar heen staan. Dat voelt goed, maar ze praten veel te veel door elkaar.

‘Kan jij ook gebarentaal?’ vertaalt Emmelie de vraag van een van de jongens.

Sterre glimlacht. ‘Natuurlijk. Ik ben eigenlijk tweetaalig opgegroeid. Toen mijn ouders wisten dat ik doof was, hebben zij gebaren geleerd. Ze praten zowel in gebarentaal als in gesproken taal met mij.’

De groep valt stil, ze willen dit allemaal horen.

Dus kan ze de jongen zelf verstaan als hij verdergaat: ‘Maar waarom dan, als je genoeg kan horen?’

‘Gebaren zijn vaak nodig als ondersteuning.’ En ze voelen vaak logischer, denkt Sterre erachteraan, terwijl ze aan het theaterkamp denkt. Dat zegt ze niet hardop, dat is zo lastig uitleggen. Wel zegt ze: ‘De batterij van mijn CI kan net leeg zijn en stel dat ik geen nieuwe bij me heb... Als ik hem afdoe, ben ik honderd procent doof. En als er te veel lawaai is, versta ik ook niet alles. Met gebaren kan ik altijd communiceren.’

‘Zeg eens wat in gebarentaal?’ Die vraag komt van iemand anders.

Sterre glimlacht en ze kijkt haar vriendin Emmelie aan. Zonder haar stem te gebruiken, maar natuurlijk wel met de bijbehorende mimiek gebaart ze: ‘Doen wij dat samen? Wil jij gebaren?’

Emmelie beweegt haar vuisten in een vloeiende beweging van voor haar maag naar opzij terwijl haar handen zich openen met haar handpalmen naar boven. ‘Natuurlijk. Ik heb in de tijd dat wij vriendinnen zijn genoeg gebaren geleerd om zo met jou te kunnen praten.’ Zij gebruikt haar stem wel bij haar gebaren.

Sterre knikt. Stemloos gaat ze verder: ‘Je bent een geweldige vriendin. Je helpt mij als ik iets niet verstaan heb.’

‘Ja, ik help jou als je iets niet verstaat. Dan vertaal ik het in gebarentaal.’

Hun klasgenoten kijken verbaasd van Sterre naar Emmelie. ‘Hoezo ken jij gebarentaal?’ wordt er gevraagd.

Emmelie vindt het leuk om dit te vertellen, weet Sterre. Je ziet goed aan haar dat ze er trots op is. ‘We zijn al vriendinnen vanaf groep 1, en ik heb het van Sterre geleerd.’

Dat ze ook heel vaak fungeert als oren voor Sterre, zegt ze er niet bij. Sterre voelt zich super trots op haar trouwe vriendin. Ze heeft geluk met Emmelie! Als het nodig is, is Emmelie haar tolk, al heeft ze haar moeder beloofd om goed op te letten dat ze haar vriendin niet te veel belast. Dat is niet oké, dat vindt ze zelf ook, ze wil zo veel mogelijk zichzelf redden!

‘Maar wat zeiden jullie nou?’ zegt een van de groep.

En dus herhalen ze hun gesprekje mét gesproken taal. Nu willen ze allemaal een paar gebaren leren, en Sterre en Emmelie doen om de beurt een gebaar voor.

De pauze vliegt voorbij. Dat ze een deel van wat anderen zeggen, niet kan volgen, maakt Sterre niet uit. Kijk haar staan te midden van haar nieuwe klas!

Terug in het lokaal gaan ze op dezelfde plaatsen zitten als eerder op de ochtend. Ze krijgen een mentorles over de online leeromgeving. Bij de opdrachten draaien Sterre en Emmelie zich regelmatig om naar de meisjes die achter hen zitten. Leuke meiden, vindt Sterre, dus als het lunchpauze is, stelt ze voor om met zijn vieren een plekje op het schoolplein te zoeken.

Ze zorgt ervoor dat ze niet tegen de zon in kijkt en vraagt aan de drie meisjes of ze tegenover haar willen zitten. Zo kan ze hen het best verstaan.

Ze vraagt opnieuw naar hun namen, al heeft ze die eerder in de klas gehoord, maar gelukkig kan Emmelie hun namen vingerspellen: Safa en Kyara.

‘Hoe doe je dat?’ vraagt Kyara terwijl ze naar Emmelies handen kijkt.

‘O, dat wil ik ook leren!’ roept Safa uit. ‘Dat is geinig!’

’s Middags is er een speurtocht door en rond de school. Ze mag bij Emmelie in het groepje, en na afloop staan ze nog een tijdje met zijn vieren op het plein te kletsen.

Als ze ’s middags thuiskomt, zit haar moeder al klaar met de thee. Die heeft haar vrije dag geruild om Sterre op te kunnen wachten op haar allereerste dag.

‘Hé liefje, hoe was het?’

Sterre ploft op de bank: 'Ik ben dood!'

Haar moeder lacht. 'Doodmoe, bedoel je. Dat zal best. Maar ook tevreden?'

Daar moet Sterre over nadenken. Ze ziet de twee meisjes op de achterste rij voor zich, denkt aan de nieuwsgierige blikken van de klas en aan alles wat ze vandaag niet heeft verstaan, maar ook aan de kinderen die in de pauze om haar heen stonden en aan de gezelligheid met Safa en Kyara die duidelijk hun best deden niet door elkaar heen te praten. 'Ja, het was leuk.'

Ze meent het, het viel haar alles mee. Terwijl ze tegenover elkaar op de bank zitten, vertelt Sterre over haar dag. Als ze samen thuis zijn, praten ze alleen in gesproken taal.

Haar moeder schenkt een tweede kop thee in. 'Heb je Stijn nog gezien op school?'

'Nee, mam, de vierdeklassers hadden sportdag!' Sterre weet precies waarom haar moeder dit vraagt, dus ze voegt eraan toe: 'En je hoeft echt niet tegen hem te zeggen dat hij op mij moet letten, hoor! Ik ben geen klein meisje meer! Ik red me wel.'

'Maar als er problemen zijn, ga je naar hem toe, hè?'

Sterre zucht. 'Waarom zouden er problemen zijn? Ik heb geen problemen.'

'Ik weet niet...'. Haar moeder kijkt haar onderzoekend aan. 'De middelbare school is anders en jij bent geen gewone leerling.'

'Wel! Ik ben gewoon als iedereen! Zeg niet van die stomme dingen.' Het komt er pinniger uit dan ze bedoelde.

Haar moeder glimlacht. 'Nou ja. Ik ben gewoon bezorgd.'

Sterre legt haar hand op de pols van haar moeder om het weer goed te maken. 'Dat hoeft niet.'

Haar moeder haalt haar schouders eventjes op. 'En anders ga je maar naar je mentor.'

'En Emmelie is er ook nog.'

Ze krijgt een knuffel van haar moeder. 'Ik hou van je, dat weet je, hè?'

'En ik hou van jou, mam.'